

Skattebefrielse vid existensminimum

Av taxeringsintendenten Kjell Edström

Ortsavdragen vid taxering utmättes ursprungligen med utgångspunkt från att från skatt skulle undantagas vad som motsvarade ett genomsnittligt existensminimum. Allmänt känt torde dock vara att numera i varje fall de kommunala Ortsavdragen på intet sätt motsvara existensminimum. Skattskyldiga påföres på grund härav skatt även om inkomsten är så låg att de sakna förmåga att erlägga skatten. Visserligen komma de kommunala Ortsavdragen att bli högre nästa år. Höjningen är dock icke tillräcklig för att skattskyldiga med inkomst under existensminimum skola gå fria från skatt.

Vid uttagande av skatten beaktas däremot existensminimum. Vid införsel för skatt skall sålunda enligt införsellagen den restförde alltid förbehållas minst så mycket av lönen som motsvarar existensminimum. Vidare kan skattskyldig enligt uppbördsförordningen efter ansökan hos den lokala skattemyndigheten erhålla befrielse från eller nedsättning av löneavdrag för källskatt och kvarskatt, om den efter löneavdraget återstående lönen skulle understiga existensminimum.

Den bristande överensstämmelsen mellan Ortsavdragens storlek och existensminimum medför stora olägenheter. Ett beslut om nedsättning av eller befrielse från avdrag för källskatt med hänsyn till existensminimum utgör som regel det första ledet i ett ganska betungande och kostsamt administrativt förfarande, som ter sig meningslöst och skapar onödigt irritation. Då någon källskatt efter ett sådant beslut ej uttages för skattepliktig inkomst, blir följden, att den skattskyldige påföres kvarskatt, motsvarande den slutgiltiga skatt, som debiteras efter verkställd taxering. Ha inkomstförhållandena

ej förbättrats för den skattskyldige, måste han sedan på nytt ansöka om nedsättning av eller befrielse från löneavdrag, nämligen för kvarskatten. Sedan restföres denna skatt och därefter blir den skattskyldige utsatt för indrivningsförsök, vilka i regel bli resultatlösa. På grund av att staten svarar för de kommunala restantierna kommer det kommunala skatteunderlaget att bli större än vad det med hänsyn till de skattskyldigas betalningsförmåga borde vara. Det är tydligt att systemet icke blott innebär mycken och till synes onödig omgång för de skattskyldiga utan även i många avseenden blir statsverket dyrt.

I proposition till förra årets riksdag med förslag till höjda Ortsavdrag vid den kommunala taxeringen framhöll finansministern, att man borde söka avhjälpa den bristande överensstämmelsen mellan Ortsavdragen vid taxering och existensminimum genom att samordna bestämmelserna om existensminimum vid källskatten med nya regler om avdrag för nedsatt skatteförmåga vid taxeringen. I en för någon tid sedan till finansministern avlämnad promemoria angående befrielse, helt eller delvis, från skatt på grund av nedsatt skatteförmåga vid existensminimum ha nu 1949 års uppbördssakkunniga framlagt ett förslag, som innebär ett förslag till lösning av frågan enligt de av finansministern angivna riktlinjerna.

Enligt de sakkunnigas förslag skall extra avdrag vid taxering på grund av nedsatt skatteförmåga, som för närvarande endast kan komma i fråga vid långvarig sjukdom, olyckshändelse, ålderdom och andra liknande situationer, kunna medgivnas även av den anledningen, att inkom-

sten, minskad med skatten därå, understiger existensminimum och skatteförmåga således saknas, helt eller delvis.

Vad är då existensminimum. Ja, därmed avses, vad den skattskyldige anses behöva för underhåll av sig själv, sin hustru och sina oförsörjda barn, d. v. s. vad den skattskyldige behöver för sitt eget och sin familjs livsuppehälle, såsom för hyra inkl. värme samt för mat och kläder m. m. I existensminimum bör därjämte enligt uppbördssakkunniga inräknas utgivna underhållsbidrag till make och barn, vare sig dessa uttagas genom införsel eller erläggas frivilligt. Däremot bör enligt de sakkunniga utgivna gåldräntor och skuld amorteringar icke inräknas i vad den skattskyldige tarvar för livsuppehållet. Icke heller bör i den skattskyldiges existensminimum inräknas sådana nödiga utgifter för inkomstens förvärvande, för vilka den skattskyldige vid taxering äger åtnjuta avdrag i förvärvskällan tjänst, såsom avgifter, som den skattskyldige på grund av sin tjänst erlagt för egen eller efterlevande familjs pensionering, samt kostnader för resor till och från arbetet. Däremot böra dylika kostnader frånräknas bruttoinkomsten, då taxeringsnämnden för bedömning av den skattskyldiges skatteförmåga har att fastställa den inkomst, som skall jämföras med existensminimum. För att icke olika regler skola tillämpas i skilda landsdelar föreslå de sakkunniga, att normalbelopp för existensminimum jämte anvisningar för tillämpningen skola fastställas för hela riket. En central, av Kungl. Maj:t utsedd myndighet, som äger möjlighet att åstadkomma likformighet och rättvisa på detta område, bör handha denna uppgift. Centrala uppbördsnämnden synes därvid enligt de sakkunniga närmast komma i fråga. Normalbelopp avses skola fastställas för olika orter, väsentligen med ledning av ortsgrupperingen, och med olika belopp för de variationer be-

träffande försörjningsbördan, som kunna förekomma.

Med ledning av dessa normalbelopp ha sedan taxeringsnämnderna att i det enskilda fallet pröva storleken av existensminimum. Det är dock avsett att normalbeloppen icke skola få överskridas annat än då särskilda omständigheter därtill föranleda.

Extra avdrag för nedsatt skatteförmåga avses icke skola utan vidare medgivas av den anledningen att den skattskyldiges inkomster under ett år varit så låga att normalbeloppen för existensminimum skulle ha underskridits, om full skatt uttagits å inkomsten. Om sålunda den skattskyldige har förmögenhet — här bortses då från så obetydliga tillgångar att det av sociala skäl måste anses obilligt att förbruka desamma för gäldande av skatt — finnes enligt uppbördssakkunniga som regel ej anledning medgiva extra avdrag. Ej heller bör så ske, om den skattskyldige haft lägre levnadskostnader än normalt, t. ex. om han bott i sitt föräldrahem och där åtnjutit fritt vivre eller om anhöriga eller andra haft gemensamt hushåll, vilket som regel nedbringar utgifterna för bostad och kost, eller om den skattskyldige åtnjutit särskild förmån i form av billig bostad eller andra liknande förmåner.

Såsom tidigare nämnts skall hänsyn till existensminimum tagas även vid löneavdrag för skatt samt vid införsel för skatt. Därvid torde merendels allenast beaktas den skattskyldiges ekonomiska läge vid beslutets fattande. Extra avdrag vid taxering på grund av nedsatt skatteförmåga vid existensminimum måste emellertid enligt de sakkunniga bedömas liksom eljest vid taxering med beaktande av den skattskyldiges inkomster och andra för hans ekonomi betydelsefulla förhållanden under hela beskattningsåret. Om sålunda en skattskyldig frivilligt slutat inkomstbringande arbete för att i stället

ägna sig åt studier och de sammanlagda inkomsterna under året i följd därav understigit det belopp, som motsvarar existensminimum för ett år, bör detta förhållande i och för sig icke föranleda till extra avdrag vid taxeringen. I sådant fall får i stället behovet av extra avdrag bedömas med beaktande av förhållandena under den tid inkomst åtnjuts. Detsamma gäller t. ex. om en studerande tagit anställning under ferierna, eller om en arbetstagare åtnjuter inkomst under endast en del av ett beskattningsår, därför att han först under detta år börjat förvärvsarbete.

Högsta avdraget vid taxering för nedsatt skatteförmåga uppgår för närvarande till 2.000 kr. vid såväl den statliga som den kommunala taxeringen. Den skattelindring, som ett extra avdrag å högst 2.000 kronor skulle medföra, skulle enligt de sakkunniga i det stora flertalet existensminimifall vara tillräcklig med hitillsvarande levnadskostnader. De sakkunniga ha också framhållit att mycket talade för att skattelindring därutöver icke skulle vara påkallad. Å andra sidan kan dock enligt de sakkunniga göras gällande, att behov av en vidare ram kan föreligga i undantagsfall. Särskilt vore detta fallet beträffande skattskyldiga med mycket betungande försörjningsbördor, vilka bo i tätorter med höga levnadskostnader.

Ännu ett skäl har av de sakkunniga andragits för att avdragsgränsen i skattelagarna borde sättas högre än vad som, med hänsyn till levnadskostnaderna vid årsskiftet, kunde vara erforderligt för att täcka normalfallen. Stiga levnadskostnaderna kännbart, vore det nämligen enligt de sakkunniga till fördel, om ramen för de extra avdragen icke tillmätts alltför snäv utan medgäve täckning för högre avdrag (normalavdrag) än de, som kunde antagas komma att fastställas vid det konjunkturläge, som rådde vid tidpunkten för avgi-

vande av de sakkunnigas förslag. Finnes ej denna vidare gräns, torde det bli nödvändigt att vid försämrat penningvärde skyndsamt ändra skattelagarnas bestämmelser i detta hänseende.

En högre maximigräns för existensminimibeloppen kan enligt vad de sakkunniga framhålla tänkas knuten till en gräns, som utgör summan av det *statliga* ortsavdraget och 2.000 kronor. Detta skulle förutsätta, att det extra avdragets maximibelopp vid taxeringen till kommunal inkomstskatt skulle höjas så mycket, att summan av detta och det kommunala ortsavdraget bleve lika stor som summan av det statliga ortsavdraget och 2.000 kronor. Maximibeloppet av det kommunala extra avdraget skulle med andra ord höjas med skillnaden mellan de statliga och de kommunala ortsavdragen. Denna skillnad är emellertid icke fix utan varierar inom de olika ortsgrupperna för gifta, ensamstående utan barn och ensamstående med barn.

Ett på detta sätt varierande högsta extra avdrag vid den kommunala taxeringen skulle bli tämligen besvärligt att tillämpa i praktiken. Det vore därför enligt de sakkunniga att föredraga, att den nuvarande maximigränsen om 2.000 kronor vid såväl den kommunala som den statliga taxeringen höjdes med lämpligt belopp. De sakkunnigas förslag innebär en höjning av maximigränsen till 3.000 kr. Genom denna höjning lämnas ett vidare utrymme för den centrala myndigheten vid fastställande av de normalbelopp, som få anses utgöra existensminimum. Missbruk av rätten att bevilja avdrag torde ej behöva befaras, eftersom ju de fastställda normalbeloppen enligt de sakkunnigas förslag avses icke skola få överskridas annat än i enskilda fall, där särskilda omständigheter därtill föranleda. Den förhöjda maximigränsen bör enligt de sakkunniga icke förbehållas allenast fall, där den

nedsatta skatteförmågan är föranledd av "existensminimum", utan bör även kunna utnyttjas vid nedsatt skatteförmåga av anledning, som finnes omförmåld i 50 § kommunalskattelagen i dess nu gällande lydelse (långvarig sjukdom, olyckshändelse, ålderdom etc.). Även i dessa fall bör dock restriktiviteten iakttagas.

De föreslagna bestämmelserna om extra avdrag vid existensminimum ha samma syfte som och torde i övervägande antalet fall täcka nuvarande särskilda bestämmelser i kommunalskattelagen om extra avdrag för folkpensionärer. Sistnämnda bestämmelser äro mycket besvärliga att tillämpa och det hade därför varit önskvärt, om desamma kunnat upphävas i detta sammanhang. Intill dess att normalbeloppen för existensminimum blivit fastställda torde det emellertid vara ovisst, huruvida icke särbestämmelserna för folkpensionärerna i vissa fall vid särskilt stora folkpensionsförmåner eller då folkpensionär åtnjuter sidoinkomst kunna vara förmånligare för den skattskyldige än vad som nu föreslagits. På grund härav ha de sakkunniga funnit att i avbidan på resultatet av den utredning, som pågår angående de inkomströvide folkpensionsförmånerna, nuvarande bestämmelser i kommunalskattelagen om extra avdrag för folkpensionär böra kvarstå. De sakkunniga ha sålunda icke föreslagit någon ändring i detta avseende. Detta innebär, att folkpensionär, som icke kan beviljas extra avdrag för existensminimum eller endast ett mindre sådant avdrag, dock vid taxeringen till kommunal inkomstskatt kan erhålla extra avdrag eller högre sådant avdrag på grund av särbestämmelserna för folkpensionärer.

Som ett komplement till bestämmelserna om extra avdrag vid taxering på grund av nedsatt skatteförmåga vid existensminimum ha de sakkunniga vidare föreslagit, att skattskyldig som vid taxeringen medgivits hel skattebefrielse också

skall befrias från att erlægga folkpensionsavgift. De sakkunniga ha nämligen funnit det oförenligt med principen om att skatt icke skall uttagas, då den skattskyldige saknar skatteförmåga eller i varje fall förmåga att erlægga hela den på inkomsten belöpande skatten, att i sådana fall likväl pensionsavgift, som numera i realiteten är att likställa med skatt, skall påföras.

Det av de sakkunniga framlagda förslaget om extra avdrag för nedsatt skatteförmåga är utformat så, att all inkomst över existensminimum tages i anspråk för skatt intill den gräns där skatten kan uttagas till fullo. Om en skattskyldig med en inkomst av exempelvis 3.200 kronor och ett existensminimum av samma belopp, intjänar ytterligare 300 kronor och därigenom uppnår en inkomst av 3.500 kronor, varå skatten uppgår till 300 kronor, får han följaktligen avstå hela den ytterligare förtjänsten i skatt. Denna mindre tilltalande följdverkan, som uppkommer också vid tillämpningen av nuvarande bestämmelser om existensminimum, inbjuder till kritik, främst ur nationalekonomisk synpunkt. Dessa svårigheter skulle tänkas delvis kunna avhjälpas genom varierande ortsavdrag eller extra avdrag. Frågan om de kommunala ortsavdragen har emellertid, som i flera sammanhang påpekats, nyligen varit föremål för prövning av statsmakterna och vunnit en lösning grundad på väsentligen andra bedömanden. Vidare skulle det praktiskt vara mycket svårt att bestämma ett dylikt varierande avdrag. Vid sådant förhållande har det icke syntts de sakkunniga möjligt att uppmjuka bestämmelserna om existensminimum så att det anmärkta förhållandet undanröjes.

De regler, som sålunda föreslagits skola gälla vid taxering, skola också tillämpas av de lokala skattemyndigheterna, då dessa ha att pröva frågan om befrielse från eller nedsättning

av källskatteavdrag. I samma utsträckning som taxeringsmyndigheterna böra de lokala skattemyndigheterna vara bundna av de av den centrala myndigheten fastställda existensminimibeloppen. Avdrag får icke medgivas schablonmässigt och regelmässigt bör behovet av jämkning bedömas med ledning av den skattskyldiges ekonomi under hela inkomståret.

Även skattskyldiga med preliminär B-skatt skola i existensminimifallen kunna få källskatten jämkad.

De sakkunniga ha särskilt understrukit, att de nya reglerna nödvändiggöra en mera ingående detaljprövning av varje ärende än som hittills kommit ifråga, eftersom den lokala skattemyndighetens beslut enligt de sakkunnigas förslag merendels kommer att medföra en definitiv skattebefrielse.

Den lokala skattemyndigheten bör enligt de sakkunniga alltid underätta vederbörande taxeringsnämnd om alla beslut angående jämkning av den preliminära skatten på grund av existensminimum. Därvid bör den lokala skattemyndigheten bl. a. ange det existensminimibelopp, som förbehållits den skattskyldige. Befinnes vid taxeringen, att den skattskyldiges inkomster under beskattningsåret uppgått till högst det förbehållna beloppet, bör extra avdrag medgivas av taxeringsnämnden med så stort belopp, att någon statlig eller kommunal inkomstskatt icke påföres. Har den skattskyldiges inkomster överstigit existensminimibeloppet, beviljas i förekommande fall så stort extra avdrag att inkomsten, minskad med skatten, icke understiger det förbehållna beloppet. Någon skyldighet för taxeringsnämnderna att följa beslut av lokal skattemyndighet föreligger icke enligt nuvarande bestämmelser om jämkning på grund av nedsatt skatteförmåga. Ej heller bör, om avdragsrätten utsträcker, någon sådan skyldighet föreskrivas. Man torde dock ha anledning förvän-

ta, att taxeringsnämndens beslut i flertalet fall kommer att överensstämma med jämkningsbeslutet, då ju samma bestämmelser skola tillämpas. Fall kunna emellertid inträffa, då förutsättningarna för erhållande av skattelindring ändrats efter det den lokala skattemyndigheten prövat ärendet, t. ex. genom att den skattskyldige fått ökade inkomster. I sådana fall kunna skiljaktiga beslut icke undvikas. De sakkunniga framhålla, att det kan bli besvärligt för taxeringsnämnderna att i sådana fall, där hel skattebefrielse icke skall beviljas, avpassa de extra avdragen så att den slutliga skatten överensstämmer med vad som med hänsyn till den skattskyldiges skatteförmåga befinnes skäligt, d. v. s. att skatten icke blir större än skillnaden mellan å ena sidan den skattskyldiges inkomst och å andra sidan existensminimum. De sakkunniga förutsätta, att för ändamålet anvisningar och tabeller utarbetas genom finansdepartementets försorg. De sakkunniga ha vid promemorian fogat ett av de sakkunniga utarbetat förslag till sådan tabell. Å detta tabellutkast ha de sakkunniga med ett exempel försökt visa, hur det extra avdraget skall uträknas. Skillnaden mellan den skattskyldiges inkomst (som regel inkomst av tjänst, minskad med nödiga utgifter för inkomstens förvärvande, t. ex. resekostnader) och existensminimum utgör det belopp, den skattskyldige får anses kunna avstå till skatt. Vad detta skattebelopp motsvarar i beskattningsbar inkomst (statligt och kommunalt) kan utläsas av tabellen. Skillnaden mellan den beskattningsbara inkomsten enligt den av taxeringsnämnden fastställda taxeringen och nyssnämnda beskattningsbara inkomst utgör det extra avdrag som bör beviljas. Mot detta tillvägagångssätt kan invändas, att det ju icke åligger taxeringsnämnderna — i varje fall icke på landet — att räkna ut de beskattningsbara inkomsterna. Det torde dock icke

Utkast till tabell, utvisande pensionsavgift, statlig och kommunal inkomstskatt, som utgår å viss taxerad och beskattningsbar inkomst.

(Tabellen upprättad med tillämpning av fr. o. m. år 1952 gällande ortsavdrag)

Ortsgrupp V, utdeb. 8 kr.

Skatt	Pen- sions- avg.	Gift man					
		Enl. förordn. om statlig ink.-skatt			Enl. kommunalskattelagen		
		Skatt	Besk.bar Inkomst	Tax.	Skatt	Besk.bar Inkomst	Tax.
1	16	17	18	19	20	21	22
119	30	1	10	3 010	88	1 100	3 100
191	33	38	380	3 380	120	1 500	3 100
245	36	65	650	3 650	144	1 800	3 800
263	37	74	740	3 740	152	1 900	3 900
282	38	84	840	3 840	160	2 000	4 000
300	39	93	930	3 930	168	2 100	4 100
318	40	102	1 020	4 020	176	2 200	4 200
337	41	112	1 110	4 110	184	2 300	4 300
356	42	122	1 200	4 200	192	2 400	4 400
376	43	133	1 300	4 300	200	2 500	4 500
394	43	143	1 390	4 390	208	2 600	4 600
413	44	153	1 480	4 480	216	2 700	4 700
432	45	163	1 570	4 570	224	2 800	4 800
471	47	184	1 760	4 760	240	3 000	5 000
509	49	204	1 940	4 940	256	3 200	5 200

Ex. på hur tabellen kan användas för att fastställa storleken av extra avdrag för nedsatt skatteförmåga på grund av existensminimum, då årsinkomsten överstiger detta:

Den skattskyldiges årsink. 4.600 kr. Existensmin. 4.300 kr. Disponibelt för skatt 300 kr. Enl. verkställd tax.besk.-bar ink., till si 1 300 kr., till ki 2 500 kr.

För skatt disponibelt belopp

motsvarar en besk.-bar ink. „ „ 930 „ „ „ 2 100 „

Extra avdrag för nedsatt

skatteförmåga bör medgivas till si med 370 „ till ki med 400 kr.

kunna undvikas, att så likväl måste ske i dessa fall. Arbetet härmed torde emellertid bli relativt begränsat.

De av den centrala myndigheten fastställda normalbeloppen skola enligt de sakkunnigas förslag tjäna till ledning även då fråga om befrielse från avdrag för kvarskatt eller nedsättning av sådant avdrag prövas. Detsamma gäller vid införsel för skatt. Generell avvikelse från normalbeloppen bör ej förekomma. En-

dast om efter prövning i det enskilda fallet anledning till avvikelse föreligger, bör lokal skattemyndighet eller utmätningsman frågå normalbeloppet.

*

TOR har i avgivet yttrande över förslaget förklarat sig icke ha någon erinran från de sympunkter förbundet har att företräda. Särskilt yttrandet har avgivits av hr Lanner.

Prenumerera på SKATTENYTT

genom inbetalning av kr. 10:— på postgirokonto
37 29 45, Fack 5, Leksand.